

MOLNÁR ANDRÁS

Egy országgyűlési követ koronázási élményei Pozsonyban *Deák Antal levelei 1825-ből és 1830-ból*

A közelmúltban látott napvilágot az MTA BTK Történettudományi Intézet Pálffy Géza vezette „Lendület” Szent Korona Kutatócsoportjának Soós István által szerkesztett tanulmánykötete, mely úttörő módon, rendkívüli alaposággal és részletességgel, több tudományág együttműködésével, külföldi kitekintéssel dolgozta fel az utolsó pozsonyi uralkodókoronázás – I. Ferenc elsőszülött fia, a később V. Ferdinánd néven uralkodó Habsburg főherceg Pozsonyban, 1830 szeptemberében lezajlott koronázásának – „elfeledett” történetét.¹ E kötet számos szakmai újdonságot, illetve felfedezést tartalmazó tanulmányai elsősorban a koronázás szervezésével kapcsolatos, mindeddig feltáratlan hivatalos iratokra, valamint a korabeli nyomtatványokra és sajtótudósításokra támaszkodnak, felhasznált forrásaik között kevéssé fordulnak elő az 1830. évi országgyűlés résztvevőinek, illetve a Pozsonyban jelenlévő más szemtanúknak szubjektívebb jellegű magánbeszámolóit, mivel ilyenek korábban alig váltak ismertté.² Ez utóbbiak közé tartoznak Deák Antal elveszettnek hitt országgyűlési levelei, melyek hosszú lappangás után, a kötet megjelenését követően kerültek elő.³

Deák Ferenc bátyja, Antal – 1817-től 1821-ig Zala vármegye kapornaki járásának főszolgabírója, majd 1828-tól 1831-ig a megye első alispánja – Zala országgyűlési követeként vett

részt az 1825–1827., 1830. és 1832–1836. évi pozsonyi diétán (utóbbin csak 1833 áprilisának végéig), ahonnét hetente írt baráti, bizalmas leveleket Pusztaszentlászlón élő sógorának, Oszterhueber Józsefnek. Deák Antal ezekben a – kiadatlan – levelekben részletesen beszámolt az országgyűlési tárgyalások menetéről, összegezte a legfontosabb vitákat, jellemezte a tárgyalások egyes résztvevőit, és számos érdekességet közölt a diéta résztvevőinek hétköznapi életéről, illetve Pozsony mindennapjairól. Az 1830. szeptemberi pozsonyi koronázást bemutató kötet tanulmányait kiegészítő jelen írásom – Deák Antal korábbi, 1825. szeptemberi koronázási élményeinek, mint előzményeknek felidézését követően – e levelek közül dolgozza fel, illetve adja közre az 1830. évi koronázásra vonatkozó részleteket.

Deák Antal első országgyűlési követsége idején, 1825 szeptemberében koronázták Pozsonyban magyar királynévá I. Ferenc negyedik feleségét, Karolina Augusztát.⁴ Szeptember 9-én a zalai követ is látta, amint a Szent Korona „fényes pompával, harangok zúgása között” a diéta székhelyére érkezett, és azt a Szent Márton székesegyház kápolnájába vitték.⁵ Az uralkodó szeptember 17-én fényűző külsőségek közepette vonult be nejevel és udvartartásával a koronázó városba.⁶ A szemet kápráztató menet elhaladt Deák Antal országgyűlési szállása, a Schöndorfer (Magyar) utca 445. számú háza⁷ előtt is, így a zalai követ annak emeleti ablakából, mintegy „páholyból” szemlélhette a fényűző bevonulást. Lenyűgözték, ugyanakkor el is gondolkodtatták a pazar külsőségek, amint arról Oszterhueber Józsefnek írt levelében beszámolt:

„17-én pompás, igen-igen pompás volt a bejövétel, ablakom alatt ment el az egész cug;⁸ szép asszonyok és kisasszonyok által kéréstettem meg három ablakimnak általengedésére, melyet örömmel megcselekedtem. 15, sőt 20.000 ezüstforintos hintók, a legválogatottabb hatos, négyes és kettős igáslovak, paripák is nagy számmal mutatták magokat; a sok arany és ezüst fénylett mind az urakon, mind

¹ Egy elfeledett koronázás a reformkorban. Az utolsó pozsonyi uralkodókoronázás 1830 őszén. (Szerk. Soós István.) Bp., 2017. (Magyar történelmi emlékek. Értekezések.) (a továbbiakban: Az utolsó pozsonyi uralkodókoronázás.) Írásom szakmai átnézéséért Völgyesi Orsolyának tartozom köszönettel.

² A kötet e források közül leginkább az országgyűlésen jelen levő Ragályi Gedeon Csernyus Andrásnak írt leveleit, valamint gróf Keglevich Jánosné Zichy Adél grófnő naplóját hasznosította. Vö. *Völgyesi Orsolya: A rendek és a koronázási hitlevél vitája az 1830. évi országgyűlésen.* In: Az utolsó pozsonyi uralkodókoronázás 28., 31., *Soós István: Királykoronázás Pozsonyban* 1830. szeptember 28-án. In: Az utolsó pozsonyi uralkodókoronázás 37–38., 59–61., 63., 65., 73., 81., 98–101.

³ Országgyűlési Könyvtár, Magyar Parlamenti Gyűjtemény, Deák Antal levelei: bizalmas országgyűlési tudósítások Pozsonyból 1825–1832-ig sógorához (Tarányi-Oszterhueber Józsefhez) és testvérehez Deák Ferenchez, Deák Antal. Pozsony, 1825–1833. - 4 doboz (138 levél); Leltári száma: OGY: 918.747:1–4. (a továbbiakban: OGYK MPGY Deák Antal levelei.) Ezúton is köszönetet mondok az Országgyűlési Könyvtár munkatársainak, Markója Szilárd igazgatónak és Villám Judit osztályvezetőnek azért, hogy felhívták figyelmemet a levelekre, és lehetővé tették azok feldolgozását.

⁴ *Štefan Holčík: Pozsonyi koronázási ünnepek 1563–1830.* Bp., 1986. 48.

⁵ OGYK MPGY Deák Antal levelei. Pozsony, 1825. szeptember 9. 1. Vö. Hazai s Külföldi Tudósítások 1825. szeptember 17. 23. sz. 179–180.

⁶ Hazai s Külföldi Tudósítások 1825. szeptember 24. 25. sz. 193–196.

⁷ OGYK MPGY Deák Antal levelei. Pozsony, 1825. szeptember 9. 1.

⁸ Der Zug: felvonulás, menet.

a cselédeken, úgy, hogy röviden szólva, nem egy magyar királynak, de egy fél Európával bíró fejedelemmel is elég lett volna a pompa, amit a nemzet tett; a nemzet, egy olyan nemzet, mely átaljában a megnyomattatásról, ősi törvényeinek sértéséről, jövedelmeinek megcsorbulásáról, és egyszerűen a pénztelenségről panaszkodik; így vagyunk mi, magyarok, nem egyeznek meg beszédjeink tetteinkkel, nem vagyunk önnön magunknak consequensei.”⁹

Karolina Augusztia királyné koronázására 1825. szeptember 27-én került sor Pozsonyban. A színpompás koronázási menet reggel fél 8-kor indult az uralkodó szállásától, a primási palotától. Északon, a Szent Mihály kapunál hagyta el az Óvárost, majd azt északkeletről, a piactereken át megkerülve, keletről, a Szent Lőrinc kapun át tért oda vissza, és a Hosszú utcán át, harangzúgás közepette vonult a Szent Márton székesegyház Duna felőli bejáratához. A menet élén, lóháton haladt a király, nyitott hintóban pedig a királyné, fogadva az ünneplő tömeg hódolatát. A lépcsőzetes lelátókkal beépített, előkelő vendégekkel zsúfolásig megtelt koronázó templomban tartott egyházi szertartáson Kopácsy József veszprémi püspök helyezte Karolina Augusztia fejére a királynéi koronát, miközben József nádor és Rudnay Sándor esztergomi érsek a jobb vállához érintették a Szent Koronát, valamint kezébe adták az országalmát és a királyi pálcát. A koronázási mise, illetve az egyházi szertartás végeztével az udvar és kísérete a Hosszú utcán, a Városháza piacát érintve vonult vissza az uralkodó szállására. Mindez dél körül ért véget, majd délután egy órakor kezdődött a primási palota nagytermében a reprezentatív koronázási díszbéd. Ezt követte két órakor a rendek megvendégelése a pozsonyi Redout (vígadó vagy bálház) termeiben. A gazdag lakomán mintegy 700 meghívott látott vendégül az oda látogató uralkodópár. Este magyar nyelvű színházi díszelőadás zárta az ünnepi események sorát a kivilágított, fényárban úszó koronázó városban.¹⁰

Deák Antal nem vett részt a koronázási szertartáson, és általában véve is távolságtartással figyelte a számára idegen, fényűző ceremónia eseményeit. „A királyné koronázata fényes pompával, a szokott rendtartások mellett e folyó holnapnak 25-én valósággal véghezment. A nagy fény, a sok gazdag ruha, a temérdek ember sokasága leírhatatlan. Nem is foglalom el vele figyelmedet, tudván, hogy Te is velem egy érzéssel bírván, csak azt gondolod: vanitas vanitatum et omnia vanitas!”¹¹ – írta ekkor sógorának, hozzátéve, hogy őt is felszolgálónak nevezték ki a koronázási díszbédhez. A zalai követ, nem lévén tisztában lemondhatatlan feladatával, gróf Illésházy István királyi étékfogómasterhez fordult segítségért, Illésházy azonban maga is tanácstalan volt.

⁹ OGYK MPGY Deák Antal levelei. Pozsony, 1825. szeptember 20. 2–3. (Nem vagyunk önnön magunknak consequensei: nem vagyunk következetesek.)

¹⁰ Hazai s Külföldi Tudósítások 1825. szeptember 28. (26. sz.) 203., október 1. (27. sz.) 209–213., október 5. (28. sz.) 217–221., október 8. (29. sz.) 225–226., Magyar Kurir 1825. szeptember 30. XXVII. sz. 211–216., október 4. XXVIII. sz. 217–219., Städtische Pressburger Zeitung 1825. október 4. Nr. 78. 1051–1056., október 7. Nr. 79. 1066–1070., október 11. Nr. 80. 1078–1079.

¹¹ Hiábavalóság, minden (csupa) hiábavalóság!

„Elérkezvén tehát a vasárnap – folytatta beszámolóját Deák Antal –, legszebb ruhámba felöltözvén, az új hivatalom átvételére őfelsége evőszállájába¹² elmentem, de mivel ott senki sem kérdezett, hogy miért jöttem, látván azt is, hogy őfelségek bizony nálam nélkül is jóllaknak, de leginkább, hogy se conventióm,¹³ se foglalom nem volt az új szolgálatomra, magam magammal dispensáltam,¹⁴ s anélkül, hogy elbúcsúztam volna, eltávoztam a reginale prandiumra,¹⁵ ahol a Redout szálláiban 550 statusok¹⁶ és mágnások falatoztak. Nagy volt ez az ebéd, őfelségek is eljöttek az ott ebédezőket megtekinteni; hangzott a sok vivát, de amint tapasztaltam, a Champagner boutelliák¹⁷ jobban hangoztatták azt, mint a belső szívbeli érzés.”¹⁸

Amikor az uralkodó, I. Ferenc közel öt évvel később, 1830. július 15-én ugyanazon év szeptember 8-ára hívta össze Pozsonyba a magyar országgyűlést, már Bécsben is érezhető volt az újabb francia forradalom előszele, ezért – tekintettel az Európa-szerte fellángolt társadalmi elégedetlenségekre és függetlenségi törekvésekre – mindössze két fontos kérdést tűzött a diéta napirendjére. Látva a francia uralkodócsalád hatalmának megingását, saját dinasztijának uralmon maradása, valamint a bécsi udvarban zajló trónutódlási vita mielőbbi eldöntése érdekében kérte a trónörökös, Ferdinánd főherceg előzetes megkoronázását, a Habsburg-monarchiát fenyegető háborús veszély miatt pedig javasolta a hadsereg magyar ezredeinek újoncokkal történő kiegészítését.¹⁹

Az uralkodó szinte az országgyűlés összehívásával egyidejűleg, július 17-én utasította gróf Reviczky Ádám kancellárt, hogy a magyar kormányzati és hatóságok kezdjék meg a diéta idején Pozsonyban tartandó koronázás előkészítését. Az illetékesek a következő hetekben, hónapokban intézkedtek a császári és királyi testőrségek és a koronázást biztosító katonai egységek Pozsonyba vezényléséről, kidolgozták a koronázási ceremónia pontos tervezetét, jóváhagyták és kiadták a koronázási ordót, elrendelték a koronázási zászlók és érmék elkészítését, gondoskodtak az uralkodócsalád tagjainak és az udvari méltóságoknak pozsonyi elszállásolásáról, majd Budáról az országgyűlés székhelyére szállították a koronaékszereket. A Szent Korona és a felségjelvények 1830. szeptember 7-én délután öt óra körül, zuhogó esőben, harangok zúgása és ágyúdörgés közepette érkeztek Pozsonyba. Drága hintókon és ruhákban bevonuló kíséretüket katonai és polgárőrségi

¹² Értsd: ebédlő termébe.

¹³ Megállapodásom, szerződéseim.

¹⁴ Felmentettem.

¹⁵ A királyné tiszteletére a rendeknek adott ebédre.

¹⁶ Rendek, köznemesek.

¹⁷ Pezsgős palackok.

¹⁸ OGYK MPGY Deák Antal levelei. Pozsony, 1825. szeptember 26. 1–2. A zalai követ nem tartotta meg a számára a szertartást követően adományozott két koronázási arany emlékérmét vagy koronázási zsetont, hanem a hűgának, Deák Klárának, Oszterhieber József feleségének ajándékozta azokat (OGYK MPGY Deák Antal levelei. Pozsony, 1825. október 9. 8.).

¹⁹ Magyar Nemzeti Levéltár Zala Megyei Levéltára (a továbbiakban: MNL ZML) Zala vármegye nemesi köz- és kisgyűléseinek iratai. Közgyűlési jegyzőkönyvek (a továbbiakban: kgy. jkv.) 1830: 2043. (a királyi meghívólevél szövege), Horváth Mihály: Huszonöt év Magyarország történelméből 1823-tól 1848-ig. 2. jav. bőv. kiad. Pest, 1868. I. k. 227–230., Soós I.: i. m. 37–38.

díszegység, valamint a rossz idő ellenére is hatalmas tömeg fogadta a pozsonyi belvárosban, ahol a koronaékszereket tartalmazó ládát a Szent Márton székesegyház kapójánál vasráccsal védett sekrestyéjében helyezték el.²⁰

A korona pozsonyi fogadtatásának szemtanúja volt az előző napon a városba érkezett, alapvetően konzervatív fel fogású, a nemesi tradíciókhoz ragaszkodó, ám a felvilágosult, illetve szabadelvű eszmékről is tájékozott Zala megyei országgyűlési követ, Deák Antal is, akit a koronát körülvevő pompa és fényűzés ambivalens, kissé eretnek gondolatokra ragadtattott. Két nappal később az alábbiakat írta sógorának a Szent Korona jelentőségéről:

„Magam is a nép tolongásai közbe szorulván, alkalmatosságot adott a fényes látomány afelől való elmélkedésemre, ha valjon egy idegen nemzetbeli, kivált gyökeres republicanus²¹ ember itt megjelenvén, látná, hogy egy minden élet és lélek nélkül lévő portékának mint lehet oly hathatós morális erőt tulajdonítani, hogy annak ennyi pompa tetetik idvezlésére, valjon nem hinné-e inkább azt, hogy mi a felvilágosulásnak még setét századaiban ábrándozunk egy arany bálvány tiszteltetésével, mint azt, hogy az uralkodói despotismusnak fanaticus²² hódolói vagyunk, kik a megkoronázott főnek kormánya nélkül magunkat vezérelni és igazgattatni nem is tudnánk, pedig úgy van; egy magyar aristocrátának²³ legtisztább felvilágosodása mellett is azt kell hinnie, mert constitutionalis²⁴ dogmája, hogy a törvényesen megkoronázott király lehet csak törvényes kormányzója, s enélkül a király nem is lehet király; amaz nevetségének tárgyává tenné azt, amiben emez hathatós erőt lel, s mind a kettőnek igazsága van a maga nézőpontjában.”²⁵

Deák Antal szeptember 9-én, a fenti gondolatok papírra vetésekor – az országgyűlés megnyitására várakozó követársaihoz hasonlóan – még semmi biztosat nem tudott az uralkodó Pozsonyba érkezéséről és a koronázás napjáról, azt azonban ő is látta, hogy javában zajlanak az ünnepi díszkivilágítás és a diadalkapuk építésének előkészületei.²⁶ A koronázás időpontját ugyanis csak azt követően lehetett kitzúzni, hogy a magyar országgyűlés jóváhagyta az úgynevezett koronázási hitlevél (az alkotmány megtartására tett uralkodói ígéretet rögzítő ünnepélyes királyi oklevél) pontos szövegét. A koronázási hitlevél vitáját szeptember 17-én kezdte meg, és egy héttel később, szeptember 24-én zárta le az országgyűlés.²⁷ Noha Deák Antal e vitának részleteiről, illetve saját felszólalásairól nem tudósított sógorához intézett leveleiben, más forrásokból tudjuk, hogy a szeptember 18-i kerületi ülésen ő is a koronázási hitlevél megváltoztatása mellett foglalt állást – arra hivatkozva, hogy erre az ausztriai ház uralkodása óta

már többször volt példa –, és be kívánta vetetni a hitlevélbe, hogy az uralkodó halálát követően trónra lépő új király hat hónapon belül köteles legyen összehívni az országgyűlést, melyen orvosolni kell az elintézetlen sérelmeket.²⁸ Ekkor ugyan sikerült megegyezni a hitlevél kiegészítésében, az alsótábla szeptember 22-i országos ülésén azonban a többség elvetette a korábbi koronázási hitlevél bővítésére vonatkozó indítványokat, és az 1792. évi hitlevél változatlanul hagyása mellett foglalt állást. A megyéje nevében felszólaló Deák Antal ekkor csak annyit tudott elérni, hogy az országgyűlés jegyzőkönyvébe iktattatta a zalai kívánságokat, nevezetesen: a hitlevelet egészítsék ki az 1825–1827. évi országgyűlésen elfogadott 3. és 4. törvénycikkkel (amelyek az ország alaptörvényeinek érvényben maradását, valamint az 1790:19. törvénycikk rendelkezéseinek betartását garantálták), továbbá azzal a javaslat-tal, hogy „a megkoronázandó koronaherceg által kormánya kezdetével fél esztendő alatt” tartson országgyűlést. Mindezen túl kiharcolták még a rendek, hogy az 1792. évi koronázási hitlevél elfogadása elé beiktatták az „ezúttal” szót, amivel biztosították maguknak a jogot, hogy a hitlevél szövegét a jövőben megváltoztathatják.²⁹

A hitlevél, illetve a koronázás ügyében készített országgyűlési feliratot a szeptember 24-ei vegyes ülésen hagyták jóvá, és azt azonnal felterjesztették az uralkodóhoz. Még aznap megérkezett I. Ferenc válasza, melyben szeptember 26-ára tűzte ki a koronázás időpontját,³⁰ a szertartásra azonban mégsem kerülhetett sor az adott napon a kedvezőtlen körülmények miatt. Deák Antal is megörökítette leveleiben, hogy 1830 szeptemberének pozsonyi időjárása szinte mindvégig rendkívül csapadékos volt,³¹ szeptember 13-án például akkora eső esett, hogy elmaradt a diétára érkező uralkodó és udvartartása nyilvános, ünnepélyes fogadtatása,³² szeptember

²⁰ Soós I.: i. m. 38–59.

²¹ A köztársaság híve, köztársaságpárti.

²² Önkényuralomnak vakbuzgó.

²³ Itt: nemesnek.

²⁴ Alkotmányos.

²⁵ OGYK MPGY Deák Antal levelei. Pozsony, 1830. szeptember 9. 1–2. A levél részletének másolata: Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára, Fol. Hung. 1385. Eötvös Károly vegyes jegyzetei. ff. 117. Kihagyásokkal, és helyenként átfogalmazva közli: *Eötvös Károly: Deák Ferenc és családja*. Budapest, 1905. II. k. 222–223.

²⁶ OGYK MPGY Deák Antal levelei. Pozsony, 1830. szeptember 9. 6.

²⁷ *Völgyesi O.*: i. m. 25–31.

²⁸ *Joseph Orosz: Ungarns gesetzgebender Körper auf dem Reichstage zu Pressburg im Jahre 1830*. Leipzig, 1831. I. k. 13., vö. *Völgyesi O.*: i. m. 26. Deák Antal ugyanezen a napon írta megyéje másodalispánjának, Sellyey Eleknek: „A coronatio napja még bizonytalan, de a szörnyű sok mindenféle készülék egyre tetetnek; ritka innep a hazában, azért, úgy látom, ritka fényességgel is fog az teljesíteni.” MNL ZML Sellyey család iratai, 10. doboz 1/a. pallium (a továbbiakban: Sellyey cs. ir. 10. d. 1/a. pall.) Deák Antal levele Sellyey Elekhez, Pozsony, 1830. szeptember 18.

²⁹ Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Wien. Kaiser Franz Akten. Karton 146. (alt 148.) No. III. Abligati Comitatum 1830. 46–48. (Deák Antal politikai minősítése), Felső Ferencz austriai császár, Magyar- és Csehország koronás királyától Posony szabad királyi városába 1830-ik esztendőben, Szent Mihály havának 8-ik napjára rendeltetett magyar országgyűlésének jegyzőkönyve. Posonyban, 1830. 34–35., ZML kgy. jkv. 1830: 2728. (a zalai követek jelentése, Pozsony, 1830. szeptember 30.), vö. *Ferenczi Zoltán: Deák élete*. Bp., 1904. I. k. 75., *Deák Gáborné: Adatok Deák Antal politikai pályafutásához*. In: *Zalai történeti tanulmányok*. (Szerk. Bilkei Irén.) Zalaegerszeg, 1994. (Zalai Gyűjtemény 35.) 191.

³⁰ *Völgyesi O.*: i. m. 30., *Soós I.*: i. m. 68.

³¹ OGYK MPGY Deák Antal levelei. Pozsony, 1830. szeptember 9. 6. p., szeptember 16. 1., szeptember 27. 9., MNL ZML Sellyey cs. ir. 10. d. 1/a. pall. Deák Antal levele Sellyey Elekhez, Pozsony, 1830. szeptember 18. Vö. *Réthly Antal: Időjárásai események és elemi csapások Magyarországon 1801–1900-ig*. I. k. Bp., 1998. 309.

³² OGYK MPGY Deák Antal levelei. Pozsony, 1830. szeptember 16. 1. Vö. *Réthly A.*: i. m. I. k. 309., *Soós I.*: i. m. 60–61. p.

26-án pedig a városra zúduló felhőszakadás miatt kellett elhalasztani az aznapra tervezett koronázást.³³

A király által a rendek tiszteltére, régi hagyomány szerint adandó lakoma, az úgynevezett koronázási bankett előkészületei azonban már annyira előrehaladtak, hogy azt nem lehetett elnapolni. Azért tehát, nehogy kárba vesszenek az elkészített ételek, szeptember 26-án délutáni egy órára, a pozsonyi Redout termeibe hirdették meg a bankettet, amelyre összesen 750 vendéget – 385 mágnást, valamint 365 országgyűlési küldöttet és nemest – hívtak meg. A felfokozott hangulatú lakomáról szóló hivatalos jelentések részletesen tudósítottak az esemény protokolláris rendjéről, az ott megjelenő uralkodó és a trónörökös lelkes megjelenéséről, egyes magánbeszámolók azonban a banketten történt visszasságokat is megörökítették.³⁴

Arról, hogy a bankett szervezetlenül, a meghirdetettnél jóval korábban kezdődött, illetéktelen személyek foglalták el számos meghívott helyét, egy követ pedig botrányosan viselkedett, legrészletesebben a lakomáról kiszorult Deák Antal számolt be egyik, Oszterhueber Józsefhez írt levelében:³⁵

„Elhalasztván boldogabb és tisztább időre a coronatio,³⁶ az ezzel öszvekött regnicolaris³⁷ ebéd mégis megtartott; elkészítvén tudniillik a szakácsok a sok mindenféle edelt, nehogy a fagylatatok ismét felolvadjanak, a cukor sütemények megpenészesedjenek, s a sültök elavasuljanak, szükségesnek látták mindezeket megemésztetni; azért ezen ebédre a regnicolák³⁸ meghívattatva lettek. Ezen általános meghívással a regnicola szó által minden, a hazában lakó ember szabadságot, sőt just³⁹ formált magának az ebédben részesülni, s ugyan azért a legnagyobb rendtelenséggel menvén minden. Holmi sok hejában⁴⁰ való emberek, sőt, amint tudunkra esett, nem csak oda nem illő cancellisták,⁴¹ oskolás gyerekek, hanem még mesteremberek és szolgák is díszes magyar öltözetet vévén fel, nem általlották álorcás képekkel magokat a nemes rend közé keverni, s az ablegatusok⁴² helyeit elfoglalni. Egy órára volt az ebéd hirdetve; ezen hirdetményhez tartván magunkat, három fertály⁴³ egyre jelentünk meg a Redout szallában,⁴⁴ hol tudniillik az ebéd adatott, s már nemcsak minden hely az asztaloknál elfoglalva volt, hanem maga az ebédévés is régen elkezdett. Legalább 60 követek, kik közül magam is valék, ezen ebédből nem részesültünk. Mi ugyan mindnyájan, kiket nem a gyomornak megtöltése, hanem egyedül csak az illendőség vezetett oda, ezen ottani helyeink elfoglalásán nem sokat törődtünk, csak azért neheztelénk leginkább, hogy ilyes nevezetes alkalommal minden jó rendtartás számkivetve lévén, az éhket töltő haszontalan, hitván embereknek kellett helyeinkre ülni;

³³ OGYK MPGY Deák Antal levelei. Pozsony, 1830. szeptember 27. 10. Vö. Réthly A.: i. m. I. k. 309., Soós I.: i. m. 70–71.

³⁴ Soós I.: i. m. 71–73.

³⁵ OGYK MPGY Deák Antal levelei. Pozsony, 1830. szeptember 27. 11–12. Koronázási szertartás.

³⁶ Országos, itt: országgyűlési.

³⁷ Az országgyűlés résztvevői.

³⁸ Jogot.

³⁹ Értsd: hiába.

⁴⁰ Írnokok, irodai alkalmazottak.

⁴¹ Országgyűlési követek.

⁴² Háromnegyed.

⁴³ A pozsonyi Redout nagytermében.

azonban ez megtörtént, mi azért mégis tracteurba⁴⁵ menvén, jólaktunk; hanem egy dísztelen, s mindnyájunknak kedvetlen történet adta elől magát. Almásky Lajos,⁴⁶ Szepes vármegyei követ a királyi Champagnerban⁴⁷ jobb írt érzéven, mint a Tatra havasain kékelő kőkény lévben, a rendes sinórmértéken túl hágván, magát abból, amint mondják, jól felborozta, s nem tudni, micsoda szemtelenséggel, az ebéd közben a terített asztal közepére fellépvén, egy boutelia borral declamálni⁴⁸ akart, többen azonban a láрма között őtet, mint illetlen tettnek cselekvőjét, lehúzni az asztalról nem tudván, egész zsemlelkel kezdették hajigálni. Erre a borgőztől tántorodott ember még inkább megfelejtkezvén minden díszes tiszteltéről, kirántott kardjával kezdett hadonászni, míg végre csakugyan lerángatták őtet. Ezen cselekedetet általjában szégyeneljük, szívünkön vévén leginkább azt, hogy éppen követnek és viceispánynak⁴⁹ kellett ezen szemtelenkedést elkövetni. Micsoda gondolkozással lesznek az ott jelen volt több rendű külső országai lakosok a magyar nemzetről, mikor a törvényhozó testnek egy tagja és repraesentánsa⁵⁰ a mértékletesség, józanság és illő magaviselet helyett a zabolátlan indulatnak követőjévé tévén magát, olyant cselekedett, mellyel magát, vármegyéjét, s az egész hazát is becsteleníti; de még jó az, hogy ő, és nem más követtársunk vetemedett ezen maga elfelejtkezésére.”⁵¹

Ezek után az első derűsnek ígérkező napon, 1830. szeptember 28-án került sor Ferdinánd főherceg megkoronázására. Az egyházi ceremóniát a Szent Márton székesegyházban tartották, majd a koronázás világi szertartáselemei következtek különböző helyszíneken. Az előkelőségek előbb a Ferencesek templomába vonultak, ahol az újonnan megkoronázott király aransarkantyús vitézeket avatott a Szent Istvánnak tulajdonított karddal, azután az Irgalmas-rendiek terén zajlott le a király nyilvános eskütétele, majd a Duna-parton emelt Királydombon tette meg Ferdinánd főherceg a nevezetes kardvágásokat, végül pedig a primási palotában került sor a hivatalos eseményeket lezáró zártkörű koronázási díszebédre. Ezt követően késő estig folytatódott az ünneplés Pozsony közterületein: a város népét ingyen osztott ökörsülttel és szőkőkútból folyó borral vendéglétek meg, a Főtéren pedig katonazenekar adott tzerénét. A pazar külsőségek közepette megrendezett koronázási ceremónia méltó befejezése volt a város esti díszkivilágítása, melynek fényét tovább emelte, hogy a megkoronázott király és kísérete hintókon, a nép ünneplése közepete járta be a kivilágított tereket, utcákat.⁵²

Deák Antal zalai követ, aki maga is jelen volt a ceremónia egyes nyilvános, világi aktusain, részben személyes tapasztalatait, részben követtársainak elmondásai alapján

⁴⁵ Vendéglőbe.

⁴⁶ Almásky Lajos (1765–1838), Szepes vármegye első alispánja, megyéjének 1825–1827-ben, 1830-ban és 1832–1833-ban előbb ellenzéki, majd konzervatív országgyűlési követe, végül királyi tanácsos, akit kortársai erkölcsellennek tartottak. Vö. Pálmány Béla: A reformkori magyar országgyűlések történeti almanachja 1825–1848. Bp., 2011. I. k. 787–788.

⁴⁷ Pezsgőben.

⁴⁸ Szónokolni.

⁴⁹ Vármegyei alispánnak.

⁵⁰ Képviselője.

⁵¹ OGYK MPGY Deák Antal levelei. Pozsony, 1830. szeptember 27. 11–12.

⁵² Soós I.: i. m. 82–98.

a következőképpen örökítette meg e számára rendkívül emlékezetes nap eseményeit a sógorához intézett levelében:⁵³

„A szeptember 26-áról elmaradott coronatio szeptember 28-án véghez ment; már hajnalban a várból aládörgő ágyúk hirdették nemzetünk ezen jeles innepének megtartását. Az idő tiszta, szép és kellemetes meleg volt, alkalmas tehát arra, hogy egy ily ritka tüneményű szertartás célját érhesse. Az a pompa, az a sok-sok fényes öltözet, drága lovak, ritka szépségű nyereg készültek, s minden, ami tündöklő csak lehetett, mely ezen innepnek megülésével öszvekapcsolva volt, az embernek nemcsak szemét elfoglalva tartotta, de érzéseit is úgy elragadta, hogy talán az egeken is túl hordozván, hosszas idő után csapta meg oda vissza, ahonét első kikapattatása történt. Kedves Sógor, nem képes azt emberi elme is képzelné előre, amit az ember itt tulajdon szemével látott, és így, hidd el, az én tollam, bár középszerű tehetsége némely tárgyaknak leírását felvállalni elég bátornak tartaná is magát, ezúttal az írt napnak tüneményeit előladni elégtelen. Közöséges megvallása volt a sok idegen nézőknek az, hogy Európának minden nemzetei közül egyedül csak a magyar nemzet tüntetheti ki a maga méltóságát ily ragyogó fényvel. Temérdek sok ember volt a nézőhelyeken, noha számosabb bécsi lakosok az idő kellemetlenségétől megijedve, bizonytalanok maradván ezen caeremoniáknak⁵⁴ mikor lehető megtartásában, visszaköltöztek, és így részt a coronatio látásában nem vettek. A rend, mellyel a coronatio történt, azon, már szokásban vett móddal történt, melyet, úgy reményelem, mind Decsyben,⁵⁵ mind a diaetalis actákban⁵⁶ is olvastál. Reggel hét órákor már az iteni káptalan templomában öszvegyülekeztek a rendek, s ott véghezmenvén a coronatio, gyalog az újonnan koronázott király a rendekkel együtt a Barátok templomába ment, hol aranysarkantyús vitézeket ütött, mintegy 26[-ot]. Ezek közül, amennyire eszembe jut, a követek közül volt Radvánszky⁵⁷ zólyomi, Tököly⁵⁸ csanádi, Novák⁵⁹ békési, Faschó⁶⁰ aradi, Jablánczy⁶¹ mosoni, Muslay⁶² temesi, Almássy⁶³ szepesi, Jankovich⁶⁴ verőcei követek. Ezekon kívül Bar-

tal György⁶⁵ referendarius, Jankovich Izidor,⁶⁶ Tallián Antal,⁶⁷ a köszögi, Mérey Sándor,⁶⁸ ennek sógora, etc.⁶⁹ A Barátok templomából kijövén, mind a király, V. Ferdinánd,⁷⁰ mind a zászlós urak, érsekek, püspökök és rendek is lóra kaptak (noha talán a püspökökről inkább azt mondhatnám: lóra emeltettek), és a Szent Mihály-i kapun által az Irgalmas Barátok előtt evégett felállított, s a nemzeti három színnel ékeskedő posztószőnyeggel bevont magasabb állásig harsszó muzsikaszóval és szünetlen ágyúdörgések és harangok zúgási között jöttek, elől vitetvén az országhoz tartozó részeknek zászlói lóháton; nem tudom, ha egy okosabb török basa azok között Serviát, Bosniát, Bulgariát, Valachiát⁷¹ képező zászlókat megpillantotta volna, nem nevette volna-e magát agyon? Ezen magasabb emeletnél az új király kísérelőjével megállván, lováról a többivel együtt leszállott, s azon állásra felment, ahová vele együtt felmentek a palatinus,⁷² a primás és az egri érsek, minthogy a kalocsai érsek, kinek egyébaránt hivataljához tartozna ezen caeremoniákba befolyással lenni, beteges állapotja miatt a mostani diaetan⁷³ meg sem jelent, úgy a judex curiae⁷⁴ gróf Cziráky,⁷⁵ a cancellarius gróf Reviczky,⁷⁶ a királyi főlovászmester gróf Zichy Ferenc,⁷⁷ a horvátországi bán gróf Gyulay⁷⁸ és a gárdakapitány herceg Eszterházy Miklós.⁷⁹ És ezeknek, valamint az állás alatt körülálló rendeknek és nemzet képviselőinek személyes jelenlétében a primás által elmondott hitforma után az ország jussainak és szabadságainak fenntartására megesküdött, és hitét, mint a mi egyedül való kezeskedés[ünk] és garantiánk külső és belső jelét, letette, melynek letétele után a palatinus fennszóval mondván: Ferdinandus V-us Rex vivat!⁸⁰ A körülálló sokaság által a sok vivát és éljen hang szakadatlan zúgott; a katonaság ekkor adott három salvet,⁸¹ az ágyúk újra bömböltek, és így az egész sokaság ismét útját a Király-dombig, a szokott vágások megtétele végett folytatta,

Pálmány B.: i. m. I. k. 961–962.

⁶⁵ Bartal György (1785–1865), Pozsony vármegye korábbi első alispánja és (1825–1827-ben) ellenzéki országgyűlési követe, 1830-tól a bécsi magyar királyi udvari kancellária előadó tanácsosa, később a kancellária közjogi előadója, aranysarkantyús vitéz. Vö. *Pálmány B.*: i. m. I. k. 811–813.

⁶⁶ Jankovich Izidor (1789–1857), cs. kir. kamarás, Pozsega vármegye követe az 1825–1827. évi országgyűlésen, aranysarkantyús vitéz. Vö. *Pálmány B.*: i. m. I. k. 963.

⁶⁷ Tallián Antal, ifjabb (1788–1867), cs. kir. kamarás, a köszegi Dunántúli Kerületi Tábla ülnöke, aranysarkantyús vitéz.

⁶⁸ Mérey Sándor (1779–1848), cs. kir. kamarás, 1830-tól a bécsi magyar királyi udvari Kancellária előadó tanácsosa, aranysarkantyús vitéz, 1831-től 1833-ig királyi személynök. Vö. *Pálmány B.*: i. m. I. k. 663–664.

⁶⁹ És a többi [lett még aranysarkantyús vitéz].

⁷⁰ Ferdinánd, V., Habsburg (1793–1875), 1835-től 1848-ig magyar király és (I. Ferdinánd néven) osztrák császár.

⁷¹ A Szerb Fejedelemség, Bosznia, Bulgária és a Havasalföldi Fejedelemség ekkor a Török Birodalom fennhatósága alá tartozott.

⁷² Nádor.

⁷³ Országgyűlésen.

⁷⁴ Országbíró.

⁷⁵ Cziráky Antal gróf (1772–1852), cs. kir. kamarás, 1828-tól 1839-ig országbíró. Vö. *Pálmány B.*: i. m. I. k. 146–147.

⁷⁶ Reviczky Ádám gróf (1786–1862), 1828-tól 1836-ig magyar királyi udvari főkancellár. Vö. *Pálmány B.*: i. m. I. k. 161–162.

⁷⁷ Zichy Ferenc gróf (1774–1861), 1825-től Bihar vármegye főispánja, 1830-tól 1837-ig királyi főlovászmester. Vö. *Pálmány B.*: i. m. I. k. 165–167.

⁷⁸ Gyulay Ignác gróf (1763–1831), cs. kir. altábornagy, 1806-tól 1831-ig horvát bán. Vö. *Pálmány B.*: i. m. I. k. 151.

⁷⁹ Eszterházy II. Miklós herceg (1765–1833), 1817-től cs. kir. tábornagy, 1803-tól haláláig a bécsi magyar királyi testőrség kapitánya. Vö. *Hellebroth Kálmán*: A magyar testőrségek névkönyve 1760–1918. Bp., 1939. 140.

⁸⁰ Éljen V. Ferdinánd király!

⁸¹ Üdvözlő sortüzet.

⁵³ OGYK MPGY Deák Antal levelei. Pozsony, 1830. október 1. 2–6.

⁵⁴ Szertartásoknak.

⁵⁵ Decsy Sámuel Bécsben, 1792-ben megjelent könyve, „A magyar szent koronának és az ahoz tartozó tárgyaknak története”.

⁵⁶ Országgyűlési okmányokban.

⁵⁷ Radvánszky Lajos (1785–1847), Zólyom vármegye főjegyzője és ellenzéki országgyűlési követe 1830-ban. Aranysarkantyús vitéz, királyi tanácsos, 1832-től megyéje első alispánja. Vö. *Pálmány B.*: i. m. I. k. 1111–1112.

⁵⁸ Tököly Péter (1784/85–1844), Csanád vármegye első alispánja, 1825–1827-ben és 1830-ban kormányparti országgyűlési követe. Aranysarkantyús vitéz, királyi tanácsos, 1832-től megyéje főispáni helytartója. Vö. *Pálmány B.*: i. m. I. k. 1209.

⁵⁹ Novák Antal (1797–1843), Békés vármegye főjegyzője, 1830-ban és 1832–1834-ben mérsékelt ellenzéki országgyűlési követe. Aranysarkantyús vitéz, 1837-től megyéje első alispánja. Vö. *Pálmány B.*: i. m. I. k. 1054–1055.

⁶⁰ Faschó József (1795–1866), Arad vármegye főügyésze, 1825–1827-ben, 1830-ban és 1839–1840-ben kormányparti országgyűlési követe. Aranysarkantyús vitéz, királyi tanácsos, 1845-től megyéje főispáni helytartója. Vö. *Pálmány B.*: i. m. I. k. 902–903.

⁶¹ Jablánczy Károly (1762–1832), Moson vármegye főügyésze és 1830-ban kormányparti országgyűlési követe. Királyi udvarnok, aranysarkantyús vitéz, 1832-ben megyéje másodalispánja. Vö. *Pálmány B.*: i. m. I. k. 955–956.

⁶² Muslay László (1783–1840), Temes vármegye másodalispánja, 1825–1827-ben és 1830-ban országgyűlési követe. Aranysarkantyús vitéz, királyi tanácsos, 1832-től megyéje első alispánja. Vö. *Pálmány B.*: i. m. I. k. 1043.

⁶³ Almássy Lajos szepesi követ.

⁶⁴ Jankovich Antal (1784–1849), cs. kir. kamarás, 1830-ban Verőce vármegye kormányparti országgyűlési követe, aranysarkantyús vitéz. Vö.

ahonnét délután egy óra tájban a primatialis házba⁸² visszament, és így az új király megkoronázott lévén, nem félhet már a nemzet, hogy jövendőre is ne legyen királya. Én, kit mint legislator⁸³ és követet az egész caeremoniak között csak az interessalt,⁸⁴ hogy Ferdinánd által aláírva, s még a múlt heti egyik elegyes ülésben elől is adva lévén a diploma,⁸⁵ a hitét is valóságosan általa letetve lenni lássam, s így tökéletes hivatalos jelentést tenni tudhassak ide küldtetésemnek ezen fő ágáról, leginkább ügyeltem arra, hogy az esküvés helye körül magamnak jó álláspontot vehessek, így tehát megjelenvén itt, szemmel látott tanúja valék a pór nép zabolátlan erőszakoskodásának. Alig végezte el a király az esküvést, de még le sem jött az állásról, már nekiállottak erőszakos oda furdalással az alacsony szemét emberek a posztót, mellyel az állás bevonva volt, szaggatni és tépni annyira, hogy csak a király lába alatt, amíg el nem megy is, hagyának meg egy darabot; bittal kellett őket elverni. Úgy jött ki a dolog, mint mikor a kuttyák a csonton veszekednek, s végre egymást marják, mert ezek is irigylvén egymásnak a koncot, egymástól kezdték elrángatni a már elragadott prédát, úgy, hogy szinte láttam azt is, hogy vagy 12 ember összeveszvéen, egymást annyira öklözték és verték, hogy néhány Pozsony vármegyei katonákkal kellett őket elhelyeztetni egymástól; azonban az ilyes tódulásoknál már csak ez is meg szokott lenni; úgy látszik, mintha ez is egy ága volna a caeremoniának. A pénzt,⁸⁶ melyet ezúttal a nép közé szórni szoktak, s most is valóságosan szórni kezdtettek, el kellett tenni s a szórást abban hagyni, mert akik ezen foglalatosságra alkalmaztatva valának, a pórsereg mohó kapkodásai miatt veszedelemben voltak, nemcsak a zacskókat kezekből kiragadtatni látni, de még magokban is valamely kárt és sérelmet várhatni.

Érzékeny jelenés volt – mondják azok, kik a templomban közebb állva látták – az, hogy az új király, minek előtte a coronát fejébe tették, az ott jelen lévő édesatyja⁸⁷ elejbe térdepelve leborult és tőle atyai áldást kért, kitől azt megkapván, tetetett fel a corona fejébe. Szíves jóindulatot mutat, de valóban az ő nagyon jó szívéről különösen is dicsértetik ez a fejedelem; tapasztaltam én is beszédeiből, melyet azon alkalommal, midőn a követek vármegyénként nekie bemutatattak, és így én is nála voltam,⁸⁸ tett; leereszkedő nyájasság és emberszeretet látszott ki minden vonásából; ha azonban ez elegendő-e kormányra alatt leendő annyi milliom embernek célarányos és hasznos igazgatására, a jövendőre bízom. Édesatyja az egész caeremoniát megszemlélte; nem ment ugyan a sokasággal sehoh, hanem valamint egy-egy actusnak⁸⁹ vége volt, kocsikon az egész itt lévő főhercegi társasággal a már nekik rendelt különös helyekre elment, s úgy nézte teljesítését a véghezvitteknek. Estve az egész város fényesen illuminálva⁹⁰ volt. Különös figyelmet érdemelt a város háza, melynek a Főpiacra álló falai egymást érő lámpásokkal lévén ki-

rakattatva, egy égő tűzben állni látszatott. Szép tekintetet mutatott a Dunán álló híd⁹¹ is, mely több ezer lámpásokkal lévén kivilágosítva, gyönyörűen tükrözte magát az alatta zúgva hempelygő Dunának habjaiban. Gróf Cziráky szállása, a vármegyeháza s még más épületek is jelesen díszeskedtek az illuminációval.⁹² Az én szálláson⁹³ is két, az utcára lévő ablakaimban alig-alig pislogó négy mécs jelentette házigazdámnak örvendezését. Az udvar 16, hat-hat szürkével fogatott kocsikon nézte a sok utcagyerekeknek szakadatlan fífat⁹⁴ kiáltásai közben ezen estvéli világozást. Magam is néhány jó barátimmal körüljárva a várost, megtekintgettem ezen ritkaságot, tudván azt, ha majd Kehidára térek ismét, az áldott holdvilágnak fényénél egyéb illuminációt nem fogok láthatni.⁹⁵

Az uralkodó két nappal később, szeptember 30-án délben a városi Redout termeiben egy második koronázási bankettet adott a rendek tiszteletére, melyen 900 fő vett részt, és az udvar ezúttal is megtisztelte a lakomát jelenlétével. A megismélt királyi ebédre csak hírből értesülő Ragályi Gedeon szerint ez „fényesebb volt, mint a másik”,⁹⁶ a banketten résztvevő Deák Antal viszont arról tudósította sógorát, hogy a felszolgált ételek valójában szerényebbek voltak az előzőhöz képest, a vendéglátás szívélyessége és a pezsgő azonban így is elérte a kívánt érzelmi hatást.⁹⁷

„Tegnap pedig újra ismét egy regnicolaris ebéd adatott az előbbeni helyett, mely a rendtelenségek miatt egy volt a maga nemében. Már tegnap egész renddel történt a meghívattatás, billeteket⁹⁸ adtak azoknak, kik az ebédhez tartoztak, de mégis a sok absentium ablegatusokkal⁹⁹ együtt 700 személyek lehettünk a sok terített asztaloknál, azzal a különbséggel, hogy most hely nélkül egy sem maradt. Nevezetes itt az, hogy amint mondják, a felség ezen új ebédnek készíttetését megrendelvén, amidőn azt vetették ellen, hogy oly hamar, mindjárt másodnapra az előbbeni után egy annyi számú személyre szükséges pompás, fényes ebédet készíteni lehetetlen, azt felelte: »Macht nichts, die Ungarn sind nicht um Essen gekommen; das haben sie auch zu Hause. Eine Suppe, Rindfleisch und Zuspeis, etwas darauf; ist genug. Sie schauen nuhr auf die Herzligkeit; aber ein Champagner müsst[e] ihnen einen Guten geben.«¹⁰⁰ Ezen mondás meg is igazoltatott, mert semmi pompa sem volt benne, de minden ember jóllakhatott; és minékünk sokkal kedvesebb volt ez a feljebbi kifejezésnél fogva, mint Lucullusnak Apolló szállájában¹⁰¹ adott ebédje, a tettetett szívérzése mellett. Champagner annyi volt, hogy

⁸² Primási palotába.

⁸³ Törvényhozót.

⁸⁴ Érdekelt.

⁸⁵ Koronázási hitlevél.

⁸⁶ Az aranyból és ezüstből vert, kétféle méretű koronázási emlékpénzerméket vagy koronázási zsetonokat a koronázó templomból a Ferencesek templomába való átvonulás közben, a magyar kamara elnöke és segítői szórták a nép közé. Vö. *Soós I.*: i. m. 90.

⁸⁷ Ferenc, I. Habsburg (1768–1835), 1792-től német-római (1804-től osztrák) császár és magyar király 1835-ig.

⁸⁸ Az országgyűlés küldöttsége, melynek Deák Antal is tagja volt, szeptember 25-én délután tette tiszteletét a Habsburg főhercegeknél, köztük Ferdinánd trónörökösénél. Vö. OGYK MPGY Deák Antal levelei. Pozsony, 1830. szeptember 27. 9.

⁸⁹ Szertartásnak.

⁹⁰ Kivilágítva.

⁹¹ Középen felnyitható és téle szétszedhető hajóhíd, melyet I. Ferenc negyedik felesége, Karolina Augusztia magyar királynéval történt koronázásakor, 1825-ben építettek.

⁹² Kivilágítással.

⁹³ Deák Antal pozsonyi országgyűlési szállása 1830 szeptemberének közepétől a belvárostól északkeletre található „Spital Gasse” (Kórház utca) 590. számú házában, az úgynevezett Nester-házban volt. (OGYK MPGY Deák Antal levelei. Pozsony, 1830. szeptember 16. 2.)

⁹⁴ Németes kiejtéssel kiáltott vivát (éljen).

⁹⁵ OGYK MPGY Deák Antal levelei. Pozsony, 1830. október 1. 2–6.

⁹⁶ *Soós I.*: i. m. 99.

⁹⁷ OGYK MPGY Deák Antal levelei. Pozsony, 1830. október 1. 10–11.

⁹⁸ Belépőjegyet.

⁹⁹ A távollevő főrendek személyét képviselő követekkel.

¹⁰⁰ „Nem tesz semmit, a magyarok nem az ételért jöttek, az van nekik ott-hon is. Elég [lesz] egy leves, marhahús és köret, rá valami. Ők csak a szívéllyességet nézik, de egy pezsgő jót tenne nekik (javukra szolgálna).”

¹⁰¹ A fényűző lakomáiról elhíresült Lucullus római hadvezér palotájának Apollo napistenről elnevezett termében.

akár úszni lehetett volna benne [...]. [...] az egész ebédnél semmi más rendetlenség nem volt, minthogy az asztal körül lévő szolgálat holmi városi uniformírozott ostoba purgerekre¹⁰² bízattatott, mert azok közül egyik a kovácsműhelyében inkább a kalapácshoz, másik a vargaműhelyben az árhoz értett, mint az udvaroláshoz; ha tányér helyett kaptafát, étel helyett pedig csirizt adtak volna kezeikbe, hiszem, jobban forgolódtak volna, mint mikörülünk. Elég az, hogy ennél több rendetlenség ma nem történt; igaz ugyan, hogy a haza atyjainak némelyike fejét gőzölögni önként megvallotta, nem ugyan az ország dolgaitól, hanem a sampagner¹⁰³ gőzétől, de ez mind megbocsájtható hiba.”¹⁰⁴

Deák Antal e levelében azt is jelezte sógorának, hogy az aznapi postával útnak indították Zalába a koronázásról beszámoló hivatalos követjelentésüket, míg a Sellyey Elek zalai másodalispánnak október 1-jén írt levelében így fogalmazott ugyanerről:

„September 28-án a coronatio kimondhatatlan nagy pompával véghez ment, amint ezt ugyan máj postával a nemes megyének megküldött hivatalos tudósításunkból kiláthatod. Leírhatatlan az a fény, mely ezen innepet tündököltette; nem hejában fáradott ennek nézésére sok külföldi ember, mert vágját a meglepedésig betölthette a sok különbözőféle ragyogó tünemény; az egyet sajnálom, hogy a mi megyénkől tudtomra senki sem volt itt; de hiszem, ezt a sok rossz, esős idő s a coronatióra rendelt határnapnak bizonytalansága okozta.”¹⁰⁵

Zala vármegye országgyűlési követeinek Deák Antal által fogalmazott, Pozsonyban, 1830. szeptember 30-án kelt, közel négyoldalas követjelentése csak röviden, alig egy oldalban foglalta össze a koronázás jelentőségét:

„Őfelsége által elsőszülött fiának, 5-ik Ferdinándnak megkoronáztatására rendelt 7-bernek¹⁰⁶ 26-ik napja a kellemetlen esőzések miatt 7-ber 28-ára halasztatván, ezen nemzeti ünnepnek megtartását már regveli 4 órakor a pozsonyi Várdombnak fokáru ledörgő ágyúuk hirdették, mely is az ezen napi tiszta fénybe derült éghajlatnak kedvezésével azon renddel s szokott szertartással, melyet ősi szabad alkotmányunk ez alkalmatlanságra sinórmértékül szabott, s azon ragyogó fényvel s ritka tüneményű pompával, mellyel a maga nemzeti méltóságát a világ előtt kitüntetni egyedül csak a magyar nemzet lehetett képes, szerencsésen véghezment. Újonnan megkoronázott, jövendő királyunk a magyar Szent Koronának fejére lett vételével alkalmatlansá tette magát arra, hogy amidőn az ország kormányának terhe jövendőre őtet érdekelni fogja, ősi törvényeink szent intézetei szerint törvényes uralkodó lehessen, a hit és esküvés szentségének az egész nemzet színe előtt, annak rendje szerint lett letételével pedig bátorságot szerzett dicső hazánknak és magyar nemzetünknek afelől, hogy nyolcszázados ősi szabad alkotmányunkat, szabadságainkat, jussainkat s törvényeinket állandóul és örökös fenntartani és védeni kívánja és fogja.”¹⁰⁷

¹⁰² Pozsony szabad királyi város polgárőri egyenruhát viselő polgárait.

¹⁰³ Pezsgő.

¹⁰⁴ OGYK MPGY Deák Antal levelei. Pozsony, 1830. október 1. 10–11.

¹⁰⁵ MNL ZML Sellyey cs. ir. 10. d. 1/a. pall. Deák Antal levele Sellyey Elekhez, Pozsony, 1830. október 1.

¹⁰⁶ Szeptembernek.

¹⁰⁷ MNL ZML Zala vármegye nemesi köz- és kisgyűlésének iratai. Közgyűlési iratok (a továbbiakban: kgy. ir.) 1830:2728.

Deák Antal sógorának írt, hosszabban idézett, október 1-jei levelében említést tett az aranyból és ezüstből vert koronázási emlékpénzermékről vagy koronázási zsetonokról, melyeket a koronázó templomból a Ferencesek templomába való átvonulás közben a magyar kamara elnöke és segítői szórtak a nép közé. Ezek, az előlapjukon I. Ferenc és V. Ferdinánd közös, antik mintájú portréját és nevüket ábrázoló, hátlapjukon pedig a Szent Koronát megjelenítő és a koronázás idejét megőrkítő nemesfém koronázási zsetonok valójában nyolcféle változatban készültek. Mind aranyból, mind ezüstből kétféle méretben és súlyban verték őket (a nagyobb, 24,1 mm-es érme súlya 6,1 gramm, a kisebb, 20,3 mm-esé pedig 3,49 gramm volt), és valamennyi változat kétféle időpontmegadással készült. Az előre, nagyobb mennyiségben vert, úgynevezett „szórózsetonokon” (150 darab arany- és 5500 darab ezüstérmén, melyeket a nép közé szórtak) a koronázás napjának bizonytalansága miatt csak a hónap, szeptember szerepelt, míg az ajándékozásra szánt, a koronázás pontos dátumát megőrkítő emlékérmék (3280 darab arany- és 21 000 darab ezüstérmén) túlnyomó részét csak utólag, szeptember 28-át követően készíthették el.¹⁰⁸ Deák Antal ez utóbbiakról írta Oszterhueber Józsefnek október 7-én a következőket:

„Coronationalis emlékpénzt még eddig nem kaptunk, azért Sógor azzal Neked sem tudok szolgálni. Úgy mondják, hogy ezeket számunkra most verik, mivel bizonytalanok lévén a coronationak valóságos napja felől, előre a napot, mely ilyen emlékpénznek fő tulajdona, reá nem üttethették; azért most készítik azokat a 28-ik szeptemberi datummal jelezve. Azon pénzek, melyeket elszórtak a coronatio napján, minden dátum nélkül, egyedül csak szeptembernek nevét foglalták magokban, vagy inkább tüntették szem elejbe.”¹⁰⁹

Deák Antal valamikor október 25. előtt kaphatta kézhez a neki, illetve Zala megyének ajándékozott koronázási emlékérmeket, mivel aznap tudósította Oszterhueber Józsefet, hogy adandó alkalommal el fogja küldeni a sógorának, valamint a húgának (Deák Klárának, Oszterhueber feleségének) szánt ezüst- és aranyérmeket, továbbá a megyéjüknek ajándékozott, mintegy 45 darab emlékérmét.¹¹⁰ Az érmeiket november 5-én Szabó János táblabíró, Széchenyi István gróf zalai uradalmainak Pozsonyban hivatalos ügyben megfordult ügyésze vitte Zalába. Oszterhueber József egy nagyobb méretű ezüst, felesége pedig egy nagyobb méretű arany koronázási zsetont kapott, míg a vármegyének küldött emlékérmék ügyében Deák Antal a következőképpen instruíta sógorát november 4-ei kísérlévében:

¹⁰⁸ *Soltész Ferenc Gábor–Tóth Csaba*: Koronázási érmék az utolsó pozsonyi uralkodókoronázáson. In: *Egy elfeledett koronázás a reformkorban* 160–162., 167–168.

¹⁰⁹ OGYK MPGY Deák Antal levelei. Pozsony, 1830. október 7. 2.

¹¹⁰ OGYK MPGY Deák Antal levelei. Pozsony, 1830. október 25. 8.

„...gondolom, a mostani particularis¹¹¹ gyűlésen azokkal szinte úgy fogtok bánni, mint a múlt országgyűlése alatt hazaküldöttekkel, úgy mint ki fogjátok őket osztani [...]; de nem is volna célrányos mindannyit a vármegye levéltárában megtartani; hadd részesüljenek belőle mások is.”¹¹²

Amint az Zala vármegye országgyűlési követeinek 1830. november 4-ei, hivatalos követjelentéséből kiderül, Deák Antal összesen 50 darab koronázási emlékérmét (három nagyobb és két kisebb arany-, valamint öt nagyobb és negyven kisebb ezüstérmét) küldött meg megyéjének egy pecséttel lezárt borítékban.¹¹³ Zala november 8-ai kisgyűlésén ideiglenesen a vármegye levéltárnokára, Hány Farkasra bízta az érmekeket, hogy hivatalában őrizze azokat, amíg majd a soron következő közgyűlés rendelkezni fog róluk.¹¹⁴ A Zala megyének ajándékozott koronázási emlékérmek felhasználásáról végül az 1831. január 17-én kezdődött – az 1830. december 20-án berekesztett országgyűlésről időközben hazatért Deák Antal részvételével tartott – közgyűlés döntött. Mind az arany-, mind az ezüstérmek egy-egy példányát (mindkét méretben) a vármegye levéltárában helyezték el, egy-egy nagyobb méretű aranyérmét kapott Séllyey Elek másodalispán és Skublics Alajos főjegyző, egy kisebb aranyérmét pedig Kuthy Pál főügyész. Egy-egy nagyobb ezüst emlékérmé jutott Koppány Ferenc főadószedőnek és a rangidős főszolgabírónak, a kisebb ezüstérmékből pedig a legidősebb és legfiatalabb alszolgabíró és esküdt, valamint Csík Boldizsár számvevő és a levéltárnok részesült egy-egy példányban, míg a fennmaradt 35 ezüst emlékérmét a főszolgabírónak adták át, hogy azokat osszák szét járásaikban az arra érdemes nemesek között.¹¹⁵

Amint az idézett leveleiből kiderül, az alkotmányvédő rendi ellenzékhez tartozó, ugyanakkor a Habsburg uralkodók személyét és tekintélyét feltétlenül tisztelő Deák Antal – szigorú erkölcsi felfogásából és viszonylag puritán életmódjából fakadóan – szinte kívülállóként, kritikus távolságtartással viszonyult a számára idegen, fényűző koronázási szertartásokhoz, melyeknek kevésbé a részese, sokkal inkább csak a szemlélője volt a pozsonyi országgyűlések idején. A zalai követ 1825 szeptemberében látta a korona Pozsonyba érkezését, valamint az uralkodó és kísérete bevonulását, a dómban történt koronázási szertartáson azonban nem, csupán a rendek tiszteletére rendezett lakomán vett részt. Az 1830. szeptemberi koronázás több, személyesen tapasztalt vagy társaitól hallott mozzanatát, illetve bonyodalmát mindezeknél részletesebben, mintegy alulnézetből örökítette meg. Ismét szemtanúja lett a korona Pozsonyba érkezésének, a koronázás elhalasztása ellenére megtartott banketttről viszont – szervezési hiányosságok miatt – több társával együtt kiszorult. Jelen volt a szeptember 28-án lezajlott koronázási szertartás egyes nyilvános, világi aktusain, így láthatta a Szent Márton dómba, onnan a Ferencesek templomába, azután az Irgalmas rendiek terére, végezetül pedig a Királydombhoz vonuló koronázási menetet. Aznap este megcsodálta a város díszkivilágítását, két nappal később pedig részt vett a rendek tiszteletére adott újabb, megismételt koronázási banketten. Számára – ellenzéki politikusként – mindezek közül az Irgalmas-rendiek terén lezajlott közjogi aktus, a nyilvános királyi eskütétel volt a legfontosabb, melynek során a megkoronázott főherceg ígéretet tett, hogy trónra lépését követően tiszteletben fogja tartani az ország alkotmányát és kiváltságait.

¹¹¹ Részközgyűlésen, a vármegyei tisztségviselők részvételével tartott kisgyűlésen.

¹¹² OGYK MPGY Deák Antal levelei. Pozsony, 1830. november 4. 1.

¹¹³ MNL ZML kgy. ir. 1830:2955.

¹¹⁴ MNL ZML kgy. jkv. 1830:2955.

¹¹⁵ MNL ZML kgy. jkv. 1831:103.